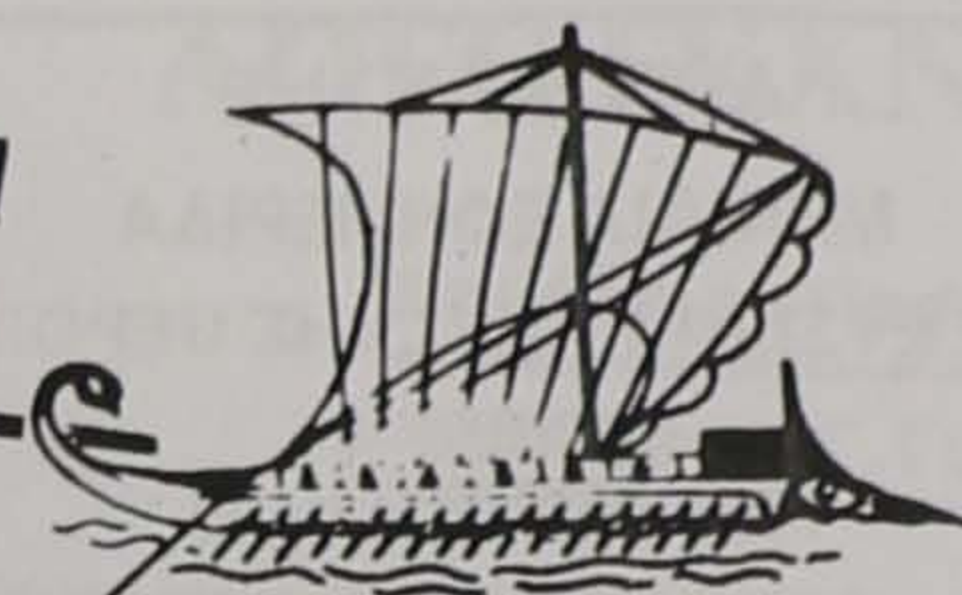

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

Ετος 1ο Αρ. φύλλου 7 ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΧΟΡΤΟΘΕΡΤΣ 1989

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΟΥΜΕΛΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΟΥΜΕΛΑ

Το Ιερό Σύμβολο του Ποντιακού ελληνισμού.

Το Μοναστήρι της Παναγίας Σουμελά ήταν από τα πιο φημισμένα και ξακουστά Μοναστήρια του Πόντου. Η ακτινοβολία του απλώνονταν και πέρα από τον Πόντο.

Ήταν το επικρατέστερο εθνικοθρησκευτικό σύμβολο του ποντιακού ελληνισμού. Η σελτή εικόνα της Παναγίας, που την ιστόρησε ο ευαγγελιστής Λουκάς, συνδέθηκε

με τις χαρές, τις πίκρες και τις ελπίδες του γένους.

Η ονομασία Σουμελά φανερώνει το όρος Μελά.

Η λέξη Σουμελά είναι σύνθετη λέξη από το "σου" και "Μελά". Το σου πάλι προέρχεται από την προέση εις και τη γενική του άρθρου του.

Ετσι βρήκε η φράση "εις του Μελά" που σημαίνει, πάμε "εις τον Μελά", δηλαδή στο Μοναστήρι ή το βουνό. Με την αποκοπή του ει η φράση έγινε "σου Μελά". Το "σου" σιγά - σιγά έγινε "σου Μελά" - "Σουμελά".

Για την ιστορία του Μοναστηρίου της Παναγίας Σουμελά έχουν γραφεί πάρα

πολλά. Το σπουδαιότερο ιστορικό βιβλίο του Μοναστηρίου έγραψε ο λόγιος και ιστορικός του δέκατου έκτου αιώνα Νεόφυτος Κουσκαλυβίτης. Η ιστορία του Μοναστηρίου γράφηκε ύστερα από την επιθυμία του ηγούμενου της Μονής Παρθενίου Μεταξόπουλου.

Ο Ηγούμενος, αφού συγκέντρωσε το ιστορικό αρχείο της Μονής, το έστειλε στο φίλο του Κουσκαλυβίτη, που έμενε τότε στην Τρανσυλβανία της Ρουμανίας, με την παράκληση να γράψει την ιστορία του Μοναστηρίου.

Πράγματι ο Κουσκαλυβίτης ενδιαφέρθηκε και έγραψε την ιστορία του Μοναστηρίου. Το βιβλίο τυπώθηκε στη Λειψία της Γερμανίας το έτος 1775. Σύμφωνα με το βιβλίο αυτό, ο Ευαγγελιστής Λουκάς ζωγράφησε τρεις εικόνες της Παναγίας με τον Χριστό στην αγκαλιά της. Από αυτές η μία βρίσκεται στο Μοναστήρι του Μεγάλου Σπηλαίου, στα Καλαβρυτα της Πελοποννήσου, η άλλη στο μοναστήρι του Κύκνου της Κύπρου και η τρίτη βρισκόταν, ως το έτος 1924 στο Μοναστήρι της Παναγίας Σουμελά του Πόντου. Τη μία από αυτές τις εικόνες ο ευαγγελιστής την έφερε πάντοτε μαζί του. Όταν πήγε κάποτε στη Θήβα και αισθάνθηκε το τέλος του, άφησε την εικόνα στο φίλο του Ανανία. Οι Θηβαίοι που ευεργετήθηκαν από τη χάρη της Παναγίας, της έχτισαν μεγάλη εκκλησία, όπου αναστήλωσαν την άγια εικόνα της και την ονόμασαν "Παναγία η Αθηναία".

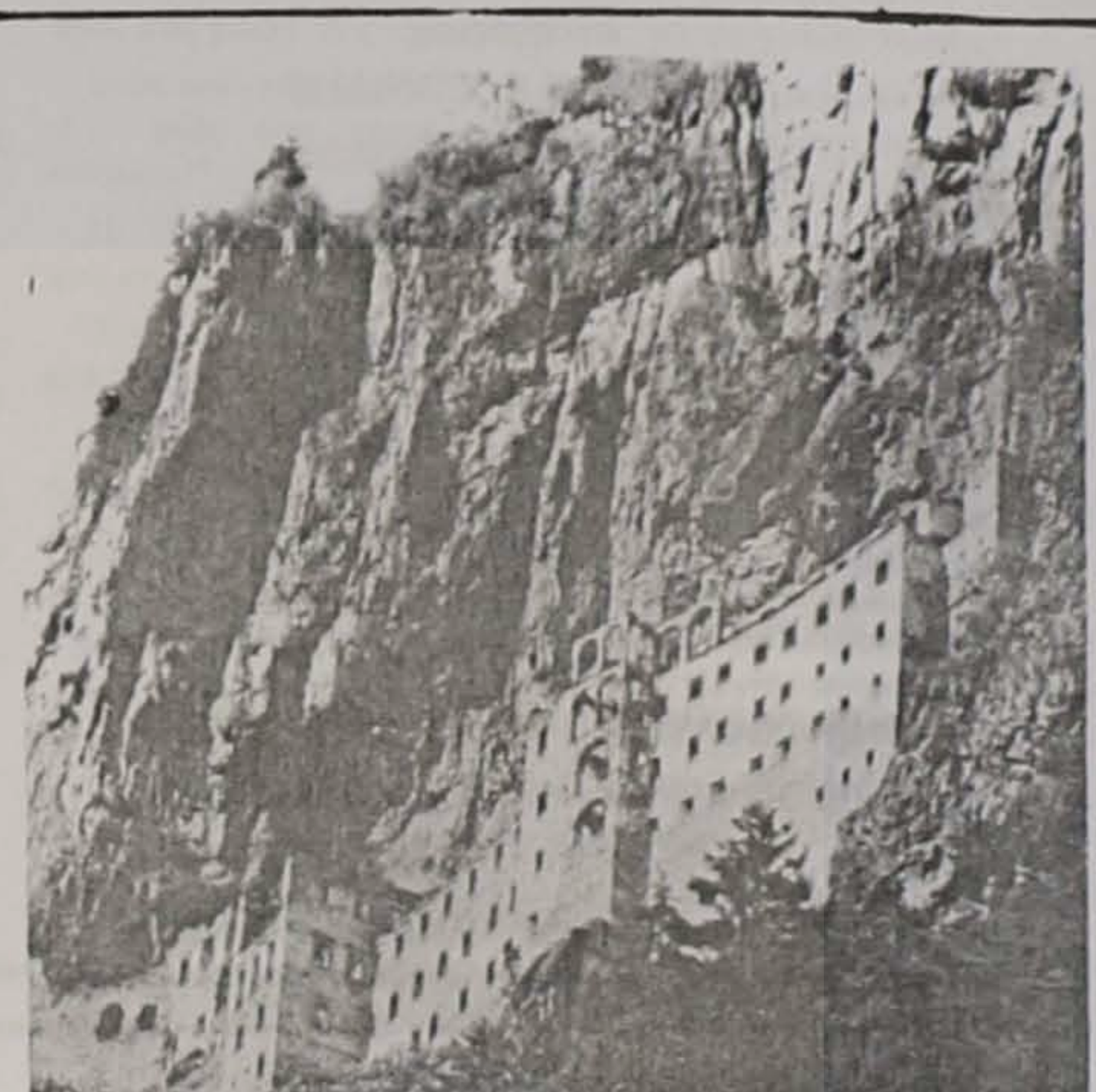
Η ονομασία αυτή οφείλεται στο ότι η Παναγία προηγούμενα φιλοξενήθηκε στο Μοναστήρι που ήταν κοντά στην Αφρόδιση της Αθήνας. Κατά τα έτη 379 - 380 ζούσαν στην Αθήνα δύο ευσεβείς χριστιανοί που ονομαζόνταν ο πρώτος Βασίλειος και ο δεύτερος, που ήταν ανειπίος του, Σωτήριχος. Μια νυχτιά η Παναγία φανερώθηκε σε όνειρο στο Βασίλειο και του είπε να εγκαταλείψει ο ίδιος και ο ανειπίος του τα πάντα και, αφού αλλάξουν τα ονόματά τους, να υπακούσουν υποδείξεις της. Το πρώτο ο Βασίλειος μαζί με τον ανειπίο του μοίρασαν τα υπάρχοντά τους στους φτωχούς. Μετά, αφού άλλαξαν τα κοσμικά τους ονόματα και πήραν τα μοναχικά Βαρνάβας και Σωφρόνιος ξεκίνησαν για τη Θήβα, για να προσκυνήσουν την Παναγία την Αθηναία.

Την ώρα που οι δύο μοναχοί γονυπετείς προσευχόταν ακούσαν φωνή που προέρχονταν από την εικόνα της Παναγίας που τους έλεγε: "Παιδιά μου, ακολουθήστε με αδιάσταχα και με θάρρος προς την Ανατολή. Εγώ τώρα πηγαίνω προς το όρος Μελά, όπου διάλεξα την κατοικία μου μαζί με σας".

Μόλις έσβησε η φωνή, είδαν την εικόνα να πετά από τη θέση της, να βγαίνει από την εκκλησία και να κατευθύνεται προς την Ανατολή. Παρακολούθησαν οι δύο μοναχοί το ουράνιο ταξίδι της εικόνας, ώσπου την έχασαν από τα μάτια τους. Μετά το θαύμα ο Βαρνάβας και ο Σωφρόνιος ξεκίνησαν για το μακρινό και δύσκολο ταξίδι τους, για να συναντήσουν την εικόνα του Μελά. Με πεζοπορία φτάνουν στα Μετέωρα και από εκεί στη σημερινή τοποθεσία της μονής Βατοπεδίου Χαλκιδικής, από όπου επιβιβάζονται με τη χάρη της Παναγίας σε πλοίαριο και φτάνουν στη Μαρώνεια, από τη Μαρώνεια πάλι "πιζής" φτάνουν στην Κωνσταντινούπολη και από εκεί μπαίνουν σε πλοίο για να συνεχίσουν το ταξίδι τους στην Τραπεζούντα. Εκεί,

την εκκλησία και να κατευθύνεται προς την Ανατολή. Παρακολούθησαν οι δύο μοναχοί το ουράνιο ταξίδι της εικόνας, ώσπου την έχασαν από τα μάτια τους. Μετά το θαύμα ο Βαρνάβας και ο Σωφρόνιος ξεκίνησαν για το μακρινό και δύσκολο ταξίδι τους, για να συναντήσουν την εικόνα του Μελά. Με πεζοπορία φτάνουν στα Μετέωρα και από εκεί στη σημερινή τοποθεσία της μονής Βατοπεδίου Χαλκιδικής, από όπου επιβιβάζονται με τη χάρη της Παναγίας σε πλοίαριο και φτάνουν στη Μαρώνεια, από τη Μαρώνεια πάλι "πιζής" φτάνουν στην Κωνσταντινούπολη και από εκεί μπαίνουν σε πλοίο για να συνεχίσουν το ταξίδι τους στην Τραπεζούντα. Εκεί,

Συνέχεια στην 4η σελ.

Η Μονή της Παναγίας Σουμελά, ύστερα από 1545 χρόνια προσφοράς στον Ποντιακό Ελληνισμό μεταβλήθηκε σε ερείπιο.

ΑΚΡΙΤΕΣ

ΣΤΑΘΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

(ΓΕΡΟ ΣΤΑΘΗ)

ΑΚΡΙΤΕΣ - ΔΙΓΕΝΗΣ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Τα ποντιακά ακριτικά τραγούδια

Συνέχεια από το προηγούμενο

Γύρω από τα κατορθώματα των Ακριτών δημιουργήθηκαν, όπως είπαμε παραπάνω, από τον 7ο αιώνα μάλιστα, πολλά δημοτικά τραγούδια, από τα οποία αρκετά διτηρήθηκαν με την προφορική παράδοση ως σήμερα.

Τα Ακριτικά του Πόντου είναι σύντομα και γεμάτα τόλμη, αποφασιστικότητα και δράση. Έχουν διαλόγους που τους χαρακτηρίζει ο αρχαϊκός, μεγαλόστομος και έντονα δραματικός λόγος (Κ. Ρωμαίου. Η ποίηση ενός λαού, σελ. 20). Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι, σε αρκετά Ποντιακά Ακριτικά η τεχνική του επικού ποιήματος έχει αρχίσει να παραχωρεί τη θέση της στην τεχνική του δράματος.

Τα Ακριτικά της Κύπρου είναι πολύ μεγάλα, εξακολουθούν να συνεχίζουν και να εκπροσωπούν την παράδοση της αφηγηματικής τεχνικής του επικού λόγου, χρησιμοποιώντας προπάντων τις συχνές και μεγάλες επανασλήψεις ολόκληρων περιελπίων.

Τα Ακριτικά της Παλαιάς Ελλάδας, Μακεδονίας, Θράκης και Ηπείρου, περιέχουν λιγότερο ηρωισμό και λιγότερα στοιχεία υπερφυσικής δύναμης, διακρίνονται όμως για το μεγαλοκόμο και παθητικό τους ύφος.

Τους ίδιους Ακριτικούς ήρωες όταν τους συναντάς στα Κυπριακά τραγούδια

τους θαυμάζεις (Ομηρος), στα Ποντιακά τους ατενίζεις με έκπληξη (Αισχύλος) και στα Ελλαδίτικα τους πλησιάζεις με συμπάθεια και αγάπη (Ευριπίδης).

Βασικό χαρακτηριστικό των Ακριτικών τραγουδιών είναι το γεγονός ότι κάθε ένα από αυτά είναι ανεξάρτητο. Στο καθένα περιέχεται κάποιο ξεχωριστό κατορθώμα ή κάποια δραματική ιστορία ενός Ακριτή.

Τα τραγούδια αυτά υπήρξαν οι φορείς και οι ακούραστοι προβολείς μιας ανυπότακτης ελληνικής παλληκαρίας, που μπροστά στον ακατάλυτο έρωτά της για το συνέχεια στην 3η σελ.

Η ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ ΤΟΥ ΑΡΓΟΝΑΥΤΗ

Η αμφικτιονία των Ποντίων

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ Α. ΜΕΛΕΤΙΔΗ

Θα γιορταστεί σε λίγες μέρες, εκεί πάνω στα υψώματα της Καστανιάς Βερμίου, στο χωριό του ιερού προσκυνηματος της Παναγίας Σουμελά, η αμφικτιονία των Ποντίων.

Χιλιάδες θα συρρεύσουν και πάλι το Δεκαπενταύγουστο Πόντιοι και Φιλοπόντιοι από τα τέσσερα περάτα της Ελλάδας, για να αποθεώσουν τον ευλαβικό ασπασμό στο σιγνό εικόνισμα της Παναγίας Σουμελά, της Μεγάλης Μάνας των Ποντίων.

Εκεί στο νέο μοναστήρι βρίσκεται η μεγάλη πατρογονική παρακαταθήκη, το ιερό σύμβολο, η θαματουργός εικόνα του Ευαγγελιστή Λουκά, το καύχημα των Ποντίων.

Ήταν η Παναγία Σουμελά η πρώτη Μονή του Πόντου. Ακτινοβολούσε αιώνας με την αϊγλή, την ιστορία και τους θρύλους της. Το έργο της, σε κείνο το απομακρο γεωγραφικό χώρο του Πόντου ήταν ασύγκριτο κι ασυλήπτο σε έκταση εθνικοθρησκευτική και πνευματικοκοινωνική.

Ήταν η Παναγία Σουμελά Ιδέα, Σύμβολο, Δύναμη, Πρόμαχος της θρησκείας και Φρούρος ανύστακτος, στην α-

ναλλοιωτή του Ελληνισμού ενικό νική διατήρησή.

Αυτήν την πίστη τους για την Παναγία Σουμελά τηρούν οι Πόντιοι απαρασάλευτα. Αποτελεί γι' αυτούς το ύψιστο χρέος. Ετσι το πανηγύρι αυτό της Παναγίας Σουμελά είναι εγερτήριο σαλπισμα για όλους τους Ποντίους να δώσουν το "παρών" κι επικοινωνήσουν με μυστηριακό τρόπο - που μόνο η ψυχή σε στιγμές εξαγνισμού είναι ικανή να νοιώσει - με τους πατέρες τους και με τους πατέρες των πατέρων τους.

Αυτή η ψυχική ανάγκη για νοερή επικοινωνία με τους προγόνους, η βαθειά θρησκευτικότητα και το χρέος τους να αναλογιστούν την ιστορία τους και να αναπαραστήσουν τις παραδόσεις τους οδηγεί τα βήματά τους κάθε χρόνο, το Δεκαπενταύγουστο, στην Παναγία Σουμελά. Είναι η Παναγία Σουμελά για τους Ποντίους ο συνδετικός κρίκος που ενώνει το χθές με το σήμερα, την παλιά με τη νέα γενιά, η δύναμη που δίνει συνέχεια στην ποντιακή παράδοση.

Σ' αυτήν την παράδοση ο ακριτικός ελληνισμός του Πόντου οφείλει την ύπαρξή του, όταν η θυσία των

Ασιατών σπιφών εσάρωνε τον Ελληνικό χώρο κι άπλωνε το μαύρο σκοτάδι της πάνω σ' αυτόν.

Θρήνησε ο Ποντιακός Ελληνισμός μαζί με τον άλλο Ελληνισμό γι' αυτά που έχασε, χωρίς όμως να χάσει το θάρρος και την ελπίδα του. Κατόρθωσε να κρατήσει στα κάταβαθα της ψυχής του άσβεστη φλόγα για την ανάσταση του Γένους. Παρμένει ως την τελευταία στιγμή του νέου χαλασμού προσηλωμένος στις παραδόσεις του.

Κι όταν, η Τύχη τον έσυρε πρόσφυγα στην ελεύθερη πατρίδα του, αιμοδοτή του εθνικού κορμού, έφερε μαζί του το θησαυρό των παραδόσεών του και τα Σύμβολα της πίστης του.

Κι από τα υψώματα εκεί της Καστανιάς Βερμίου έρχεται η χαρμόσυνη αγγελία για τη συνέχιση της αμφικτιονίας των Ποντίων: "Σήμερα ημέρα Τετάρτη 15η Αυγούστου του σωτηρίου έτους 1951, κατετέθη ο θεμέλιος ούτος λίθος, εφ' ου ιδρύεται ναΐδιον της Μονής "ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΟΥΜΕΛΑ" πρωτοβουλία των εκ Πόντου προελλόντων Ελλήνων".

ΑΝΑΒΟΛΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ

Αναβλήθηκε λόγω κακοκαιρίας η προγραμματισθείσα για τις 2-7-89 κοινή Καλλιτεχνική Εκδήλωση των Συλλόγων Κυπρίων - Κρητικών Ν. Ημαθίας και της Ευξεινού Λέσχης Βέροιας.

Η Εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί το φθινόπωρο σε κλειστή αίθουσα. Για το σκοπό αυτό θα εκδοθεί έγκαιρα σχετική ανακοίνωση.

"ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ"
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΜΕΛΕΤΙΔΗΣ
 Δημοσίος Υπάλληλος - Συγγραφέας,
 Θουκυδίδη 2 - Τηλ. 0331 - 25.282

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Κ. ΤΣΑΧΟΥΡΙΔΗΣ
 Δικηγόρος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ
 Δικηγόρος - Ιστορικός
ΓΙΑΝΝΗΣ Ε. ΧΙΟΝΙΔΗΣ
 Συν. Δημοσίου
ΟΔΥΣΣΕΑΣ Γ. ΓΩΝΙΑΔΗΣ
 Ηθοποιός - Σκηνοθέτης

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ
ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ Ε.Ε.
ΑΦΟΙ ΠΑΤΣΙΚΑ
 ΤΗΛ. 0331/66.913 ΦΑΧ 0331/66.979
 ΒΕΡΟΙΑ: Γωνία 16ης Οκτωβρίου - Διός
 ΓΡΑΦΕΙΑ: Τηλ. 0331 - 28.356
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΔΡΧ. 500

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ

Σύνολο από προηγούμενους μήνες	1.865.500
67. Δήμος Βέροιας	700.000
68. Σύλλογος Φορτοεκφορτωτών	5.000
Σύνολο	2.570.500

Στο επόμενο φύλλο θα δημοσιεύσουμε ονόματα και άλλων δωρητών. Το Δ.Σ. εκφράζει τις πιο θερμές ευχαριστίες στους παραπάνω δωρητές.

Ενδυμασία -
υπόδηση
και κοσμήματα

Β. Γυναικεία
ενδυμασία και
υπόδηση

Συνέχεια από το προηγούμενο

1. Το καμίσιο (πουκάμισο). Ήταν από άσπρο πανί με μακριά και φαρδιά μανίκια, συνήθως κεντημένα. Κατά τα άλλα δεν ξεχώριζε από το αντρικό καμπί. Στα αστικά κέντρα φορούσαν και πουκάμισα μεταξωτά ή αραχνοφάντα.

2. Το γελέκι. Ήταν ένα είδος στηθόδεσμου και το φορούσαν κάτω από τη ζιπούνα. Κατασκευάζονταν από λεπτό ωραίο ύφασμα. Είχε στενό γιακά, σχιστά μανίκια γορτισμένα προς τα πάνω. Ορισμένες ζιπούνες στις άκρες των μανικιών είχαν κεντήματα και κομπιά. Η φόδρα της ζιπούνας ήταν από άσπρο πανί και από τη μέση και κάτω ήταν πιο φαρδιά και είχε μπροστά άνοιγμα ως τον αφαλό και κουμπωνόταν.

3. Η ζιπούνα (εντερή). Τη φορούσαν πάνω από το πουκάμισο. Κατασκευάζονταν από λεπτό ωραίο ύφασμα. Είχε στενό γιακά, σχιστά μανίκια γορτισμένα προς τα πάνω. Ορισμένες ζιπούνες στις άκρες των μανικιών είχαν κεντήματα και κομπιά. Η φόδρα της ζιπούνας ήταν από άσπρο πανί και από τη μέση και κάτω ήταν πιο φαρδιά και είχε μπροστά άνοιγμα ως τον αφαλό και κουμπωνόταν.

4. Το σκαρέλι. Ήταν ένα τετράπλευρο ύφασμα που κάλυπτε το λαιμό, το στήθος και τη μέση. Το δέσιμο γινόταν με δύο κορδόνια γύρω από το λαιμό και με δύο ταινίες (σπαροδέμα) γύρω από τη μέση. Το σκαρέλι γύρω από το λαιμό είχε σχήμα ημι-

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ
ΜΕ ΤΟΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΗ"

- Οι στήλες του "ΑΡΓΟΝΑΥΤΗ" είναι στη διάθεση όλων των αναγνωστών του.

- Οι εργασίες πρέπει να στέλνονται αν είναι δυνατόν δακτυλογραφημένες.

- Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στην Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

- Καμιά εργασία δημοσιευμένη ή όχι δεν επιστρέφεται.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ
Άεν
Θόδωρον

Ίνας γυρευός εβεν ντό μαγειρεύ'νε καλά φαγία 'σ σό μοναστήρ' του Σουμελά κ' ενούντισεν να πάει κάθεται εκεί κάμποσα ημέρες να καλοτρώει και έρται η ψή κι' εμπέν σά καλάθα τ'.

Αρ' εσέβεν 'σ σήν στράταν και το ηλεβασίλειαν εβέβεν σό μοναστήρ'. Επρασκύνθησεν και επήεν εκάτισεν 'σ' έναν κελίν απές. Εκείνο το βράδον οι καλογέρ' φαγίν κι' έγκαν ατον. Ενούντισεν εμπόρει να έφαγαν πριν οι καλογέρ' και εκοιμήθεν πεινασμένος. Από πουρνού εγένεφθεν, ενήφθεν, επήγην επροσκυνεσέν και εκάτισεν και αναμέν' το φαγίν. Εδέβεν πολλά ώραν και το φαγίν 'κι' εφάνθεν.

Ενούντισεν ξάν και είπεν, εμπορεί να έφαγαν οι καλογέρ' πριν τ' ηλιέβγαλμαν. Αρ' επέμνεεν ξάν πεινασμένος και αναμέν' το μεσημέρ'. Ερθεν κι' εδέβεν και το μεσημέρ' και φαγίν πουδέν κι' εφάνθεν. Ατότε ερώτεσεν ίναν καλόγερν:

- Εσείν αδά πότε τρώτεν;
 - Εμείς, είπεν ο καλόγερν, Αεθοδωρίζομε. Ωσπου να δαβέν εβδομάδα και έρται Άεν - Θόδωρον 'κι' τρώωμεν.

Εσκόβθεν άχαρον ο γυρευός επαίρεν το ακτουράκ'ν ατ' κι' εσέβεν 'σ σήν στράταν. Εκάτθθεν τα σκάλας και τεγκέλι - μεγκέλι εδέβεν τα καγκέλια κι' εκάτθθεν σό Κορδέν. Εκεί εσώφρηνεν έναν δύο κοσπίτας και ζιρμιλάχαντα και έφαγεν: εκουπίεν απάν 'σ σό ποτάμι έπιεν, έπιεν, έπιεν κι' εγώμωσεν την κοιλίαν' ατ' και επάιρεν τον δρόμον για τη Σκαλίτα. Αμόν ντ' εδέβεν το δικάλ το λιθάρ' ετέρεσεν από κάθεν κιάν έρται ίνας Σκαλιτέτες και κρατεί και ίναν σκύλον δεμμένον. Ερώτεσεν ατόν που πάει.

- Αγουτό το σκυλίεν πολλά κλέφτικον έν, είπεν, και θα πάγω κρεμάν' ατό, αδά σ' σ' έναν ελάτ'.

- Ευλογημένε, είπεν ατόν ο γυρευός, έπαρ' το κι' άμε 'σ σό μοναστήρ' κι' άφρ από εκεί. Οι καλογέρ' αναμένε ίναν Θόδωρον κι' επεκεί θα τρώγ'νε. Ούς να έρται ο Θόδωρον ο σκύλον θα ψοφά και εσού πα' κι' θα εμπάιν' τς 'σ σήν αμαρτίαν!

ΚΡΩΜΕΚΤ' ΚΑ
ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΑΝΑΓΙΑ
ΣΟΥΜΕΛΑ

- Η Σουμελά η Παναγιά έχει μακρέα σκάλας, η κόρ' τινάν εγάπανα έχει μακρέα τσάμας.

- 'Σ σή Σουμελά την Παναγιάν έχασα την κλειδίτσα μ', μάννα, ρούζον κι' αράεφον σ' εμπέν κιορέν νυρίτσαν.

- 'Σ σή Σουμελά την Παναγιάν βιβάς ρούζ' η δύσα, την κόρ' τινάν εγάπανα εβέβεν οεβταλήσσα.

- 'Σ σή Σουμελάν την Παναγιάν τραγώδα και χαράντας, εκεί σεβτάδες γίνουνταν καρδιάς καμονάνας.

- 'Σ σή Σουμελάν την Παναγιάν και σήν Λέ - Παρβάραν, εγώ και η αγάπη μου έψαμ' ένα λημπάδαν.

- Λ σ' σήν σεβτάν ερώστεσσα, εχάλασα την υεία μ', 'σ σου Σουμελά την Παναγιάν θ' εφτώ λιτανείαν.

- Σουμελά λέν την Παναγιάν, πολλά θαυματουργέσσα, πότε θα στερεών' εμπέν την άχαρον την νέισσαν.

- Χαντοπούκα, για χαμαίλυνον και για θα χαμαίλυνω, 'σ σήν Παναγιάν ώμνυσα ασ' σό νερό σ' να πίνω.

- 'Σ σή Σουμελά την Παναγιάν εχάρτσα ένα κουνόπον, να αξιών' με ο Θεόν κ' εφτώ έναν μωρόπον.

- 'Σ σή Παναγίας, τ' όνομαν, πίνε και τραγωδούνε, παίρ'νε και τα μωράτα ατόν και πολλά χρόνια ζούνε.

- 'Σ σή Σουμελά την Παναγιά έταξα 'καν κερόπον να φέρ' κρεμίζ 'σ σήν αγαλά μ' τ' εμπόν το τρυγονόπον.

- 'Σ σή Σουμελά την Παναγιάν επήγαν ελειτουργέθα αρνί μ' εσέν ενούνιζα σόσπου κ' έρβα.

Ο Μουχτάρ-τς
κ' αλεπόν

'Σ σά παλαιά τα χρόνια ίνας Σουρμενέτες επιάσεν ίναν αλεπόν. Εγκεν ατον σ' οσπίτ' κ' εσέγκεν ατον 'σ σό μαντρίν. Σήν πόρταν τη μαντρί' εστάλτισεν το ζυγόν, γιατί κι' είχαν κανάτ' και με το νούν ατ' τεά εσπάλ' τσεν ατο, επήγην έπεσεν κά.

Σκούται από πουρνού, πάει

Από την Ποντιακή Παράδοση
Μήνες και γιορτές
7. Ιούλης - "Χορτοθέρτς"

Ο μήνας το όνομα "χορτοθέρτς" το πήρε από το θερσίμο των χορτών. Ο λαϊκός ποιητής αφιέρωσε στο μήνα τους στίχους:

"Ο Χορτοθέρτς φέρ' το θέρος, έρται και πάει με το γέλος".

"Ερθεν και ο Χορτοθέρτς, έπαρ' το δρεπάν' σ' ο σ' χ' έρ' το".

Σε διάφορες περιοχές του Πόντου και του Καρς ονόμαζαν το μήνα "Θερνόν". "Ο Θερνόν πα φέρ' το θέρος και όλ' στέκνε με το γέλος".

Της Αγίας Κυριακής κρατούσαν αυστηρή αγία. Η Αγία λατρευόταν με ιδιαίτερο σεβασμό. Φοβόταν την οργή της. "Τ' Αγίας Κερκεής τ' άψιμον (φωτιά) να καίσει".

Ο Προφήτης Ηλίας γιορτάζονταν πανηγυρικά στα ψηλά παρεκκλήσια. Στα πληγύρια συγκεντρώνονταν πολλές μικροπωλήτριες και πολλές φορές ερασιτέχνες παλαίστριες, για να επιδείξουν τη δύναμη και την τέχνη τους. Από το φαγοπότι δεν έλειπαν τα ψητά. Πολύ νόστιμο ήταν το ψητό "το ομιάν κεπαλί". Αυτό γινόταν ως εξής:

Σκάβανε ένα λάκκο περίπου στο ένα μέτρο, και καίγανε μέσα κλαδιά από έλατα ή από άλλα δέντρα ώσπου να κοκκινίσουν τα τοιχώματα του λάκκου. Επειτα έβαζαν στη βάση του λάκκου ένα σινίν (ταψί) και κρεμούσαν το σφαχτό από ένα οριζόντιο ξύλινο κοντάρι. Στη συνέχεια έκλειναν το λάκκο με μια πέτρινη πλάκα και έριχναν από πάνω χυμα. Υστερα από 2 - 3 ώρες το έβγαζαν και το πουλούσαν σαν μεζέ. Τα χρήματα που μάζευαν τα έδιναν στην εκκλησία και σ' ο σχολείο. Το σφαχτό προερχόταν από τάματα ή δωρεές, πολλές φορές και Τουρκών.

Το πανηγύρι το επισφράγιζαν πυροβολισμοί και ευχές, όπως "και τον χρόνον".

Στη γιορτή της Αγίας Παρασκευής πήγαιναν στα ζωοκλήσια για να τιμήσουν την αγία και να ζητήσουν τη βοήθειά της. Οι άρρωστοί έδεναν ένα κομμάτι ύφασμα πάνω σ' ένα δέντρο ή θάμνο που ήταν κοντά στην εκκλησία. Πίστευαν πως έτσι άφηναν την ασθένεια στο δέντρο. Αυτοί που έπασχαν από παθήσεις των ματιών τα έπλεναν με "το αγίασμαν" της Αγίας Παρασκευής.

Στη γιορτή του Αγίου Παντελεήμονα, όλοι όσοι ήταν άρρωστοι ή είχαν κάποια πάθηση πήγαιναν στην εκκλησία του Αγίου και του ζητούσαν να τους θεραπεύσει. "Όθεν κοτζοί και όθεν στραβοί" στον Λέ - Παντελεήμον". Οι ασθενείς για να αποχωτησουν τη χάρη του Αγίου πήγαιναν στην εκκλησία του, ακόμη και από πολύ μακρινές αποστάσεις, με τα πόδια και ξυπόλητοι

Γιάννης Μελετίδης

ΤΟ ΝΕΟ ΑΙΜΑ ΤΗΣ Α.Ε. ΠΟΝΤΙΩΝ

Διακρίνονται από αριστερά οι: Νικολόπουλος, Παυλίδης, Κελεσιδής, Κετόγλου, Σταφυλίδης και Γκιλιόπουλος.

Η εικοσαετής ομάδα της Α.Ε.Π. από την Δευτέρα το απόγευμα 17 Ιουλίου βρίσκεται για το πρώτο στάδιο της προετοιμασίας της στο γνωστό της "στεκί" στην Παναγία Σουμελά.

Η Α.Ε.Π. από την Δευτέρα το απόγευμα 17 Ιουλίου βρίσκεται για το πρώτο στάδιο της προετοιμασίας της στο γνωστό της "στεκί" στην Παναγία Σουμελά.

Στην αποστολή μετέχουν εκτός από τους 26 ποδοσφαιριστές και ο προπονητής

Η εικοσιεννεαμελής αποστολή των Ποντίων θα παραμείνει στο "σουχαστήριό της" μέχρι τις 30 Ιουλίου, όπου και θα επιστρέψει στην βάση της, για να δώσει την επόμενη τον πρώτο της φιλικό αγώνα με αντίπαλο που μέχρι το τέλος της εβδομάδας θα έχει ανακοινωθεί.

Το δεύτερο στάδιο της προετοιμασίας θα περιλαμβάνει προπονήσεις στο γήπεδο της Ραχιάς και πολλές φιλικές συναντήσεις.

Ο "ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ" εύχεται στην Α.Ε. Ποντίων Βέροιας, πάντα επιτυχίες.

Οι ομάδες κ. Γιάννης Γιάννου, ο γυμναστής κ Νίκος Νούλας και ο φροντιστής κ. Γιαρέλης.

Γκιλιόπουλος από την Φυτειά και οι Σταυλίδης - Κετόγλου από τη Νικομήδεια, είναι οι έξι παίκτες που προσετέθηκαν φέτος στο έμπνευχο υλικό της ομάδας. Για μία ακόμη χρονιά, λοιπόν, όπως τα 'γεγονότα αποδεικνύουν η Α.Ε. Ποντίων, πρωταγωνιστεί στο μεταγραφικό "παζάρι" του νομού μας.

Βέβαια οι φιλοδοξίες της Διοίκησης του ποντιακού συλλόγου δεν σταματάνε εδώ.

Οι υψηλοί στόχοι της ομάδας, στην δύσκολη Γ' Ε-

ΑΚΡΙΤΕΣ ΣΤΑΘΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ (ΓΕΡΟ ΣΤΑΘΗ)

ΑΚΡΙΤΕΣ - ΔΙΓΕΝΗΣ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

συνίχεια από την 1η σελ.

φιλότιμο, για την αρετή, και πάνω απ' όλα για την ελευθερία, ποτέ δε λογάρισε το πλήθος του εχθρού ή την υλική δύναμη.

Τελικά, όπως έχει γίνει πιθανό από σχετικές έρευνες, τα Ακριτικά μας τραγούδια αντιπροσωπεύουν όχι μόνο την αρχαιότερη επική ποίηση ολόκληρης της Ευρώπης, αλλά και μίαν από τις τεχνικότερες, ίσως μάλιστα και την ποιητικότερη.

Ο Ανθ. Παπαδόπουλος αντιγράφοντας τους στίχους του άσματος του Ακριτά:

"Κάρφωσεν το βουκέντριν αι και έστεισεν τα βουδία,

όλα τ' όρνια φοβερίζεν τ' όρια και τα ραχία

τους λύκους φοβερίζεν να μη τρώνε τα βουδία, τους κλέφτες εφοβερίζεν να μη κλέφτεν το γύνιν,

τ' αλεπούς εφοβερίζεν να μη τρών' το καντρίδι,

και τα πουλιά φοβερίζεν να μη τρώνε τα σπόρα".

(αρ. τραγ. 14) γνωματεύει: Και ο αυστηρότερος κριτής δεν μπορεί να αρνηθεί, πιστεύω, πως η φαντασία του άγνωστου ποιητή, που έκαμε τους υπέρροχους αυτούς στίχους, είναι αντίγεια της μεγαλοφυΐας ενός Ομήρου.

Θέματα πολύ εμπνευσμένα αποτελούν και τα οικογενειακά συναίσθημα, που ανάλογα με την ιερότητά τους εκφράζει ο ποιητής με στίχους "απαράμιλλου κάλλους".

Ο Ακριτικός ήρωας Μάραντος παίρνει γράμμα από τον βασιλέα "να πάει σην στρατείαν". Και ενώ η νύχτα καλιγώνει τον μαύρο του με το φώς του φεγγαριού.

Η κάλη αι παραστέκι ατόν με το μαντήλ καρφία,

και τα δάκρια τ'ς κατήβαιναν άμον μαργαριτάρια (αρ. 8).

Και η θλίψη για τον αποχωρισμό του ουζύγου και ο τρόμος για το άγνωστο μέλλον τόσο πολύ πλημμυρίζουν την ψυχή της, ώστε δεν διστάζει να αποκρούσει και αυτή τη θεία προστασία:

- Χάρος να τρώει τη μάνα σου, την άιαν Θεοτόκον.

Και το συναίσθημα της στοργής προς τους γονείς είναι τόσο δυνατό ώστε, να χαρακτηρίζεται σαν μαύρη η ημέρα κατά την οποία αφήνει το πατρικό σπίτι η κόρη που παντρεύεται:

- Σήμερον μαύρος ουρανός, σήμερον μαύρ' ημέρα

σήμερον θα χωριέται μάνα και θυγατέρα.

Κατά βάθος τα Ποντιακά Ακριτικά τραγούδια δε διαφέρουν από τα Ελλαδίτικα, αλλά έχουν ιδιαίτερο χρωματισμό, μερικά ολοφάνερα προτερήματα, που εξασφαλίζουν γι' αυτά εξαιρετική θέση. Συνδέονται με τα περασμένα με στενότερους δεσμούς. Η εθνική μας ονομασία Ελληνες, που είχε εκτοπιστεί από τους Ρωμαίους και τον χριστιανισμό, και εξαφανίσθηκε όλο τον μεσαίωνα, και δεν απαντά στα άσματα των λοιπών μερών, ξαναφαιίνεται σε όλα σχεδόν τα Ποντιακά άσματα. Εδώ όλοι είναι Έλληνες:

Πέτ' από τον κόρη μου τον

Έλληνον,

πέτ' από τη μάνα μου την Έλληνον.

πέτ' από τ' αδελφια μου τους Έλληνους.

- Εκεί κάθονταν Έλληνον κι ατόναν φοβερίζε

δεβάσπε με Έλλενοι (αρ. τραγ. 14).

Την Πόλιν οντάν όριζεν ο Έλλεν Κωνσταντίνον

ο βασιλιάς, ο βασιλιάς ο Έλλεν Κωνσταντίνον (αρ. 45)

κ' οι Έλλενοι μέν όρισαν κατέβα ούς την Πόλην

Εκεί Έλλενοι πέθαναν μύρια παλληκάρια (αρ. 44).

- Είχαμε νέους Έλληνας ρωμαίικα παλληκάρια

Αλή τού κ' εγνωρίσεν τ' ελλένκα παλληκάρια (αρ. 10)

- Σκοτώσαν δράκοι Έλλενοι (αρ. 31)

- Κατέβαν δράκοι Έλλενοι (αρ. 35)

- Εγώ θέλω τους Έλληνους (αρ. 33)

- Ο Έλλεν Κωνσταντίνον (αρ. 46, 30)

Και όχι μόνο τα παλληκάρια, αλλά και ό,τι άλλο σπουδαίο υπάρχει, είναι ελληνικό:

- Αλή, ντό στέκεις αντικρύ σ' ελλενικόν κοντάρι (αρ. 10).

- Δράκοι μ' ακούω 'ναν λαλιάν ελλενικόν λαλιάν (αρ. 10).

- Επήγα κ' ετελείωσα σ' ελλενικόν το κάστρον (αρ. 19, 20, 36).

- Εγώ έμουνα μάστορας σ' ελλενικά τα κάστρα.

Επαρ υέ μ' τη σπάθιαν σου τ' ελλενικόν κοντάρι (αρ. 44).

Η λέξη Έλλενος φανερώνει τον ανδρείο, τον ήρωα, που κάποτε μάλιστα γίνεται τρισέλλενος (αρ. 35) και τριαντέλλενος, τριάντα φορές Έλληνας, υπερέλληνας (αρ. 33).

Αναφέρεται ακόμα πολλές φορές η Ρωμανία, που δεν απαντά στα Ακριτικά των άλλων περιοχών:

- Ναιλλοί τη Ρωμανίαν (αρ. 36).

- Λιαλαεταδες έβγαλεν Σερβιάν και Ρωμανίαν (αρ. 12).

- Οι Τούρκ' οντάν εκούρσευαν την Πόλ' τη Ρωμανίαν.

Υτέ μ' αν ζής και γίνεσαι σην Ρωμανίαν.

- Κ' εξέρτς οντάν εκούρσευαν την Πόλ, την Ρωμανίαν.

- Αιλλοτ' εμάς και βάι εμάς παρ' την Ρωμανία (αρ. 38).

- Την κύρ Ερήν προξένευαν σά ξένα τ' ανεγνώριμα,

το μεγαλύ Ρωμανίαν (Όμο το νεγάυ αδελφού).

- Η Ρωμανία πέραν, η Ρωμανία πάρβεν.

Η Ρωμανία κι αν πέρασεν ανθεί και φέρει κι άλλο (αρ. 47).

Τα τραγούδια των Ακριτών που έχουν σαν θέμα τη ζωή των Ακριτών και γενικά την ηρωική εκείνη εποχή, αναφέρονται σε γεγονότα που διαδραματίζονται, όπως είπαμε, στα ανατολικά σύνορα του Βυζαντίου. Συνήθως αναφέρονται τα ονόματα Αγκυρα, Καππαδοκία, Αμόρι,

Βαβυλώνα, Αρμενία κ.α.

Οι πρωταγωνιστές των γεγονότων αυτών είναι γνωστοί αξιωματούχοι του Βυζαντίου, όπως ο Νικηφόρος, Αλέξης, Δούκας, Φωκάς, Ανδρόνικος και οι γιοί του Τσιμισκής, Πορφύρης, Κωσταντάς κ.α.

Τα ποιήματα εξιστορούν κυρίως πολεμικά κατορθώματα, στρατιωτικά ανδραγαθήματα, ερωτικές περιπέτειες, ηρωικά επεισόδια που φθάνουν σε υπερβολή. Εδώ διαγράφονται ήρωες που ξεπερνούν το ανθρώπινο και τείνουν στο απίθανο:

- Δεν ήσαν μήτε πέντε, μήτε δεκαοχτώ,

εφτά χιλιάδες ήσαν κι εγώ αμοναχός,

- Ο Ξάντινον, ο πάντινον, ο παντολαξιμένον,

στο ένα το ρωθώνι αι αλόγα σταμνιασμένα,

και σ' άλλο το ρωθώνι αι χερομυλιτσια κλώσκουν

κι απάν σην καρφίτσαν αι ζευγάρ βουδία 'λώνιζνε (αρ. 11).

- Τρακόσιους Τούρκους έκοψεν, δεκατριούς πασαδες (αρ. 45).

Ελέπιατεν ο Διονής λιθοθμά και πέφτει

κι εφτά σταμινιά ροδόσταμον κ' εξήντα ξάγια μούσκον

έξητα απάν αι κ' εγύρισεν κι απολογία και λέει.

- Ο Κωσταντίνον ο Μικρόν, ο Μικροκωσταντίνον,

σώ χρόνον 'μάθεν το σπαθίν, σο δεύερον κοντάριν,

σώ τρίτον εκαυχίσκετον κανέναν 'κι φοούμαι,

μ' ουδέ μικρόν, μουδέ μέγαν μ' ουδέ τον βασιλέαν (αρ. 12)

Και του Πόρφυρα:

- Μονόημερος εγένετον κ' έφαιεν το φουντάριν,

πενταήμερος εγένετον κ' έφαιεν τη φουρνέαν,

εννιαήμερος εγένετον εξέβεν κ' εκαυχέθεν,

μ' ουδέ το Βάρναν φοβηθώ, μουδέ τον βασιλέαν,

μουδέ το βαρύν το σπαθίν, ντό κόφτ' εμπρός κι οπίσω (αρ. 3).

- Σείξον και τα βραχιόνας σου να κόφκω τ' αλεσοϊδία,

ας τ' αλυσσοβοκόμεματα έναν σο χέρν' αι παίρει,

χιλίους εμπριατ' εσοκότωσεν και μύριους απ' οπίαι,

εννιά καντάρια φόρτωσεν ωτία και μυτία (αρ. 3 και 14).

- Γταιάμιλιζεν τ' ομμάτια του εκόπαν τ' αλεσοϊδία

τ' ωμίτσια του ελάίξεν, ερούξαν τα λιθάβια (αρ. 12).

- Σην έμπαν χίλις εσοκότωσεν, σην έβγαν δύο χιλιάδες (αρ. 4).

- Εκεί που κρούει ο Ξάντινον το αίμαν ούς την μέσην,

εκεί που κρούει αιχιμάλωτον, το αίμαν ούς την γούλαν (αρ. 24).

- Χίλιους έκοφα τον πουνρόν, μύριους το μεσημέριν (αρ. 44).

Και όχι μόνον οι άνθρωποι, αλλά και τα κάστρα, τα όπλα, τα άλογα, ο τρόπος της ζωής των Ακριτών ξεπερνούν το

κοινό.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΣΤΙΛΠΩΝΑ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ

Για τα αριστουργήματα της δημοτικής μας ποίησης ο καθηγητής της Λαογραφίας στο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης Στίλπωνας Κυριακίδης έγραψε στην Ελληνική Λαογραφία, μέρος Α', σελ. 82:

"Τα Ακριτικά άσματα είναι "εκ των καλλίστων της ελληνικής δημώδους ποίησης" για τη δύναμη της φαντασίας στις περιγραφές και την τόλμη στην έκφραση και στη δημιουργία κοσμητικών επιθέτων, την οποία μεγαλώνει η συντομία και η γοργότητα στη διήγηση, και έτσι όλο το άσμα παίρνει μορφή δραματική. Το δε ηρωικό πνεύμα που εξακολουθεί να εμπνέει, αν και πέρασαν τόσο αιώνες στο διάστημα των οποίων έπαθαν αναπόφευκτες μεταβολές, μας μεταφέρει στους ηρωικούς χρόνους της πεισματικής και μακροχρόνιας πάλης του Ελλ. Έθνους προς τον μουσουλμανικό κόσμο στα σκοτεινά βάθη της Λαίας, κοντά στις όχθες του Ευφράτη και επάνω στις κλεισούρες του Ταύρου. Επαναφέρει στη φαντασία τις πελώριες μορφές των αδάμαστων Αντρείωμένων, των προμάχων του Ελληνισμού και μεγαλώνει ακόμα πιο πολύ το θέλητρό τους".

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΓΑ

Ο καθηγητής της Λαογραφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Γ. Μέγας σε διάλεξη που άκემ στον Παρνασσό στις 22-12-57 σαν επίλογο είπε:

"Η ιστορία του Πόντου, που είναι τόσο δραματική ήταν φυσικό να αποτυπώσει στη δημοτική ποίηση ζωηρά τους αγώνες, τις θυσίες και τα μαρτύρια του Ποντιακού λαού, για να υπερασπίσει ηρωικά πολυάριθμων εχθρών την ελευθερία και την εθνική του ανεξαρτησία. Οι δεσμοί με τα περασμένα, τόσο στα Ακριτικά τραγούδια, όσο και στα ιστορικά, είναι πιο στενοί, παρά οπουδήποτε αλλού του Ελληνισμού".

Όταν παίρνουν χρώμα λυρικό, τότε τα περιστατικά, τα γεγονότα σβήνουν μπροστά στη συγκίνηση της ψυχής. Δύο λέξεις, ένας ή δύο στίχοι το πολύ, είναι αρκετοί για να επαναφέρουν στη φαντασία μας μία ολόκληρη καταστροφή, όλο δε το άλλο τραγούδι έχει να κάνει με την ψυχή του ανθρώπου, με τη συγκίνηση της ψυχής. Και στις δύο περιπτώσεις (δημηγορικά ή λυρικά) τα ιστορικά ή τραγούδια του Πόντου έχουν τις αρετές γνήσιες, άλλοτε με ρώμη και άλλοτε με πάθος, που τα κατατάσσουν ανάμεσα στα ωραιότερα δημιουργήματα της Ελληνικής λαϊκής ποίησης.

Συνεχίζεται

Συνεχίζω την παρουσίαση του Ηλία Τσιρκινίδη με δύο ακόμα ποιήματά του από τη συλλογή του "ΤΟ ΜΕΝΕΜΑΝ ΚΙ ΑΛΛΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ"

ΤΟ ΜΕΝΕΜΑΝ Γένεσις, ΙΗ', 1-16

Τρεις άγγελοι, τρεις άγγελοι μάρια φορεμένοι,

έρθαν' σ' Αβραάμ το ένοικον, έρθανε 'ς σην αυλάναν.

Εκεί'ς σή μέσ' λεγνόκλαδον δεντρίν και με τα μήλα,

εκεί'ς σή μέσ' λεγνόκλαδον αμπελ' σταφυλίν φορτωμένον και 'ς σην έβόραν το τραπέζ' άσπρον μαντήλ' στρωμένον.

Εκεί έρθαν και κάθονταν, τ' οσιπίν ευλογί'ζνε,

τ' οσιπίν και τ' οσιπτινούς κι όλεν την εχετείαν.

'Σ σί ξέν'ς και 'ς σ' αγγελοξένους, αγγέλ'ς καμάρωμένους,

φέρ' ο Αβράμ'ς το κέρασμα, δίσκον και με τα μήλα, μήλα και γεμουρόμηλα και μούσκον το σταφυλίν -

και στέκ' 'ς σό γιάν' παράμερος, βαθέα νουνιγμένος:

"Για το ποιον έρθαν άγγέλ'ς; Εμάς και ντό μενούνε"

Η Σάρρα φέρ' το κέρασμα, νεράντζιν κωδωνάτεν,

κρόνον νερόν ασ' σό πεγαδ', καυκί μαλαματένεν -

και στέκ' 'ς σό γιάν' παράμερος, βαθέα νουνιγμένος:

"Για το ποιον έρθαν άγγέλ'ς; Εμάς και ντό μενούνε;"

Άγγέλ'ς εζώσταν σταυρωτά τ' άγγελικά λωρία, ευλόισαν και το κέρασμα.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Επιμέλεια - Παρουσίαση:
Οδυσσέας Γ. Γωνιάδης

τη βρώσιν και την πόσιν, κ' έναν ευχήν, καλόν ευχήν, είπανε χαρεμένον:

"Άκ' σον, Αβράμ, βουλήν Θεού και τη Θεού το λόγον!"

Η Σάρρα θα γεννά υιόν, φώς και χαρά 'ς σ' ομμάτα σ', φώς και χαρά 'ς σό ένοικο σ', φώς και χαρά 'ς σόν κόσμον!"

Η Σάρρα 'πικρογέλασεν και πονεμέντσα είπεν:

"Εγώ-ι-ν γηραιόφορος και πως θα παιδοποιώ;

Τερών την εμπροδέα μου, τερών και τ' εμπροκάβρα μ'.

Που θα κρατώ το γέννεμαν και που θα κρούν' τα πόνα;

Εγώ και πως γαλοφορώ και πως θα βουζαλιζώ;

Τύχην αν είχα, 'ς σά καλά τη νεοντής τα χρόνα,

θ' εποιν'νά ατότε και άχαρος εγώ κι θ' επεμείν να!

Χωράφ' αχλόιν, πετροτόπ', και πως κρατεί το σπόρον;

Ξερόκλαδον συκάμενον καρπόν και πως θα φέρει;"

"Σάρρα, Θεού το μένεμα! Θεού η στυχαρία!"

Άγγέλ'ς ουρανοφώταχοι κι ουρανοφωταγμένοι,

ασ' σό τραπέζ' εσ' κώθανε κ' εχπάστανε να πάνε.

Αβράμ'ς επαρξέγκεν αι'ς πέραν πόρτας κι αυλώνας.

Κι όνταν 'μακροπιδέβανε, από καρδιάς είπεν:

"Νόμος τ' εσόν το θελήμα! Θεέ μ', ευχαριστώ σε!"

Η Σάρρα και-ν ασ' σή χαράν εσασεμεν κ' επέρ'νεν - εκ' σεν και 'ς σην κοιλιάν αι'ς να λαταρίζω' το πλάσμα!"

Εκείνο το φανέρωμα κι άγγελεμπρολασία

έτον ο πρωτολάετον απ' ουρανού σημάδιν,

σημάδ' και πρωτοσημάδον, Χριστέ μ', 'ς σ' εσόν την έλαν!

Το σταυρωτόν το ζωσίμον με τα χρυσά λωρία,

μένεμαν και στερέωμαν ουρανοχαραγμένον,

έτον ο Τιμιόσταυρος, Χριστέ μ', τ' εσόν η δόξα!

Φώς και χαρά 'ς ομμάτα μου! Φώς και παρηγορία!

ΟΙ ΑΝΤΡΕΙΩΜΕΝΟΙ

Εμέν κανείς 'κ' εκομπώσεν, αιτο εγω εξέρω,

'ς σόν Αδ' να κλαίς και να πονείς τι νέις, τα παλληκάρια, κρίμα να λ'ρε οι έμποφοι, κρίμα αντρείωμένοι.

Κι από τ' ερόν η καμονή διπλόν έν μαχαίρειαν, διπλόν έν'και 'κι συρκεται, την κάρδα μ' κατακαίει.

Είκεί'ς σόν Αδ' το θλιβερόν, με τα παμπωπίνας,

εμέν και ποιός εγενεφί'ς με το "Χριστός Ανέστη;"

Ποιός απλών ανθόκλαδα, 'ς χέρα μ' και να παίρω;

Ποιός τα στράτας θα δεικνύς, να πάω 'ς σα παρχάρα;

Να πίν τη παρχαρί νερόν η ψή μ' το διψασμένον,

'να πάω και 'ς σή Σουμειλά ν' άφτω τρία κέρια,

Αφτω τ' έναν σόν κύρη μου και τ' άλλο 'ς σή μαννίτσα μ',

το τρίτον 'ς σί Τραντέλ-λενους, εκείν' τα παλληκάρια...

Ατόιν' είναι φανέρωμαν, τον Αδην αρματών'νε!

Ενδυμασία - υπόδηση και κοσμήματα

Συνίχεια από την 2η σελ.

μακριά. Μπροστά δεν είχε κουμπιά και η φόβρα της ήταν κόκκινη. Ορισμένες σαλταμάρες είχαν τζέπη στην αριστερή πλευρά.

10. Η πόλκα. Ήταν ένα είδος κοντού πανωφοριού με μακριά μανίκια και είχε φόβρα από μαύρο μάλλινο ύφασμα. Η πόλκα είχε μπροστά ' κουμπιά και κομπωνε.

11. Η κακότα. Ήταν κι αυτό κοντό πανωφόρι χωρίς μανίκια και στενό λαιμό. Δεν είχε φόβρα και τσέπες και το χρώμα της ήταν μαύρο.

12. Η γούνα. Ήταν μακριά ή κοντή. Είχε στενό γιακά. Στο εσωτερικό είχε γούνα και τη φορούσαν το χειμώνα. Η μακριά γούνα λεγόνα "μακρογούν'" και η κοντή "κοντογούν".

13. Η τάπλα. Είχε σχήμα δίσκου και στόλιζε το κεφάλι. Κατασκευάζονταν από φεσι και είχε στο εσωτερικό της στρόγγυλο έλασμα. Ο γύρος της καλύτερα με ένα λεπτό τσιτ' και είχε χρώμα σκούρο κόκκινο, με διάφορα σχέδια (πλουμιά). Στο κάτω μέρος της τάπλας ήταν ραμμένα τουρκικά φλουριά. Τα φλουριά ήταν ραμμένα σε μία ή σε δύο σειρές. Τάπλα φορούσαν τα κορίτσια και οι νεαρές γυναίκες.

14. Η κατζοδέτρα. Ήταν ένα μεγάλο μαντήλι από λευκό πανί ή από πυκνό τουλί. Την κατζοδέτρα τη δί-

20. Τα χορότα. Ήταν γάντια πλεχτά από νήμα μάλλινο.

21. Τα τσαρούχα. Ήταν όπως τα αντρικά.

22. Τα ποστόλα. Ήταν παπούτσια χαμηλοτάκουνα από δέρμα.

23. Τα ναλία. Ήταν ξύλινα πέδιλα, όπως τα σημερινά τσόκαρα.

Κοσμήματα

1. Η ώρα. Ήταν το ρολόι της τσέπης, που το κρεμούσαν από το λαιμό μ' ένα κορδόνι ή με μια αλυσίδα ασπηνή ή χρυσαφένια και το έβαζαν στην τσέπη του γελέκου. Ρολόι είχαν μόνο οι άντρες. Πολλοί είχαν ανδρικό ρολόγια με καδένα και τα έβαζαν στο μπροστινό μέρος της ζώνης.

2. Τα δαχτυλίδια. Ήταν όπως τα σημερινά και τα φορούσαν άντρες και γυναίκες.

3. Τα σκουλαρίκια. Ήταν φτιαγμένα από ασήμι ή χρυσό και τα προμηθεύονταν οι γυναίκες από τα κανηγούρια. Τα κορίτσια φορούσαν ψεύτικα σκουλαρίκια.

4. Τα βραχιόλια. Ήταν κριό από κοινό ή πολύτιμο μέταλλο. Τα ψεύτικα βραχιόλια ήταν γιάλινα ή κοκκάλινα και τα φορούσαν τα κορίτσια.

5. Το σταυρόν. Το φορούσαν οι γυναίκες στο λαιμό, όπως και σήμερα.

Γ.Μ.

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΟΥΜΕΛΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

συνέχεια από την 1η σελ.

αφού προσκύνησαν τη Θεοτόκο τη Χρυσοκέφαλο και την άγια κάρα του Αγίου Ευγενίου, ξεκίνησαν για τον τελικό τους προορισμό. Προχωρούν στο εσωτερικό δίπλα στον ποταμό Πυξίτη. Βράδυ φτάνουν στο χωριό Κουσοκίδη. Στο φιλόξενο τραπέζι που τους παραθέτει κάποιος χωρικός, πληροφρονούνται πως τα ολόφρεσκα ψάρια που τρώνε φαρμακούνται από τον ποταμό Πυξίτη, που κατεβαίνει από το όρος Μελά. Στο ακουσμα της λέξης Μελά, τραντάχτηκαν από χαρά.

Ο χωρικός τους έδωσε οδηγίες για το δρόμο που θα ακολουθούσαν. Ξεκίνησαν την άλλη μέρα πρωί - πρωί. Νυχθώθηκαν μέσα στο πυκνό δάσος όπου και διάνυαν χτέρουσαν. Το πρωί, αφού περυσάν τον ποταμό, είδαν να προβάλλει, μέσα από τις κορυφές των πανύψηλων δέντρων, η κορυφή ενός βουνού. Οι δύο μοναχοί διαίσθανθηκαν πως εκεί θα τους περιμένει η Μεγαλόχαρη. Με πολύ κόπο έφτασαν κάποτε κάτω από την πλαγιά ενός πελώριου βράχου, όπου στο βάθος του υπήρχε μία μεγάλη σπηλιά.

Ήταν τώρα βέβαιοι πως εκεί θα έβρισκαν την εικόνα. Η αγωνία τους όμως μεγάλωσε, όταν διαπίστωσαν ότι ο βράχος ήταν απότομος, σχεδόν καθετός και δεν υπήρχε κανένας τρόπος να ανεβούν.

Τη στιγμή εκείνη της απόγωσης ένα θεορατό έλατο έπεσε και ακούμπηκε με την κορυφή του στο άνοιγμα της σπηλιάς. Μία "γέφυρα" είχε σχηματιστεί. Η Παναγία έκανε το θαύμα της. Οι δύο οδοιπόροι πέρασαν τη γέφυρα και ανέβηκαν στη σπηλιά. Στη σπηλιά τότε υπήρχαν πολλά χελιδόνια, που ξαφνιασμένα από την απροσδόκητη επίσκεψη ανθρώπων, όρμησαν και τους ράμφισαν.

Μετά όμως από μία χειρονομία καλή έφυγαν σαν ένα μεγάλο σύννεφο, χωρίς να ξαναεπιστρέψουν. Την ώρα που οι μοναχοί βρίσκονταν στην είσοδο της κατασκοτεινής σπηλιάς, ένας φως, σαν αστραπή, πλημμύρισε τη σπηλιά και τότε είδαν στο θόλο του σπηλαίου την εικόνα της Παναγίας της Αθηναίας.

Επειτα από τις προσευχές τους, άρχισαν το καθάρισμα της σπηλιάς. Εψαξαν στη γύρω περιοχή για να βρουν νερό. Η έρευνά τους δεν έφερε αποτέλεσμα. Δεν πέρασε πολλή ώρα και είδαν με χαρά να στάζουν πυκνές σταγονες νερού κάτω από το βράχο, όπου ήταν θρονιασμένη η εικόνα.

Από εκείνη τη μέρα άρχισαν οι εργασίες για την οικοδόμηση της μονής Σουμελά. Το πρώτο χτίσιμα ήταν ένα μικρό κελή της σπηλιάς, για να τους στεγάσει.

Δεκαεπτά μέρες οι δύο μοναχοί τρέφονταν με αγρία χόρτα, όταν ένα μουλάρι φορτωμένο τρόφιμα σταμάτησε κάτω από τη σπηλιά τους.

Υπάρχει ο θρύλος πως το μουλάρι έφτασε χωρίς αγωγή στη Σουμελά.

Από την επιστολή που βρέθηκε μέσα στο φορτίο, έμαθαν πως ο αποστολέας των τροφίμων ήταν ο ηγούμενος της Μονής Βαζελώνα. Από τότε και κάθε χρόνο σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για την ανάνηψη των πρώτων δώρων, το μοναστήρι της Παναγίας Σουμελά έστελνε στη μονή Βαζελώνα διαφορά δώρα, φορτωμένα σ' ένα μουλάρι.

Στη γύρω περιοχή, γρήγορα μαθεύτηκε η ιστορία της εγκατάστασης των δύο Αθηναίων μοναχών και της εικόνας της Παναγίας της Αθηναίας στον Μελά. Με συγκίνηση έτρεξαν οι κάτοικοι να βοηθήσουν τους μοναχούς στο υψηλό τους έργο.

Στην αρχή έχτισαν ένα μικρό εκκλησάκι, του Αρχάγγελου Μιχαήλ, για να κάνουν την καθημερινή τους προσευχή, ώσπου να χτίσουν τη μεγάλη εκκλησία της Παναγίας, που ήταν και η κύρια αποστολή τους. Στη συνέχεια άρχισε ο μεγάλος αγώνας για την ανέγερση του ναού της Παναγίας. Έξι χρόνια μετά την εμφάνιση της Παναγίας στο όνειρο του Βαρνάβα, η εκκλησία ήταν έτοιμη για τα εγκαίνια. Το 386 έγιναν τα εγκαίνια της εκκλησίας από τον επίσκοπο Τραπεζούντας. Στην τελετή των εγκαινίων παραβρέθηκαν ο ηγεμόνας της περιοχής Αυγουστάλιος Κουρτίκιος και πλήθος κόσμου.

Η Μονή ολοένα και μεγάλωνε. Η φήμη της διαδόθηκε παντού. Μύρια τα θύματα της άγιας εικόνας. Το άλλοτε απάτητο δάσος έγινε κέντρο λατρείας και ελπίδας. Οι δύο μοναχοί πια στοιχίζονται τώρα και από άλλους συντρόφους και συνεχίζουν όλοι μαζί το θεάρεστο έργο της δημιουργίας. Οι δύο κτίτορες συνεχίζουν τη δράση τους και πέρα από το Μοναστήρι.

Ο Βαρνάβας έχτισε, σε αποστάση τριών ωρών από τη Μονή, στο χωριό Σκαλίτσα, ναό αφιερωμένο στους Αγίους Κωνσταντίνο και Ελένη. Ο Σωφρόνιος είχε εμπνεύσει, σε απόσταση μισής ώρας από το μοναστήρι, να χτίσει το εκκλησάκι της Αγίας Βαρβάρας, όπου εκεί ήταν γραφτό να βρει καταφύγιο το 1924 η σεπτή εικόνα της Παναγίας Σουμελά, ύστερα από χίλια πεντακόσια σαράντα χρόνια.

Στο μεταξύ ο μεγάλος πλούτος του μοναστηριού στάθηκε η αιτία να γίνει ο στόχος των ληστών. Σε μία επιδρομή, από αλλοπιστούς ληστές δεν έμεινε "λίθος επί λίθου". Σκότωσαν όσους μοναχούς βρήκαν και άρπαξαν τα πάντα. Κατά τη διανομή των λαφύρων τρεις από τους ληστές διεκδικούσαν την εικόνα. Αποφάσισαν να την κομματιάσουν σε τρία για να πάρει ο καθένας το μερίδιό του. Ο ένας, όμως δε συμφώνησε και παραιτήθηκε. Έτσι η εικόνα έμεινε στα χέρια των άλλων δύο ληστών. Ο ένας τότε απ' αυτούς σήκωσε το τοσκούρι και κατάφερε ένα χτύπημα στη μέση της Εικόνας. Την ίδια στιγμή ένας κεραυνός έπεσε και το δάσος πήρε φωτιά. Τρομαγμένοι οι δύο ληστές άφησαν την εικόνα και έτρεξαν να σωθούν. Μαζί με τα δέντρα κήκαν και οι δύο ιερόσυλοι. Ο τρίτος που αρνήθηκε την αναλογία του από την εικόνα σώθηκε.

Η εικόνα ξαναβρέθηκε στη θέση της. Η τομή που υπάρχει εκείνη σήμερα στη μέση της Εικόνας μαρτυρεί την ασεβεία του ληστή.

Το μέρος όπου έγινε το περιστατικό αυτό ονομάστηκε "Καμμένα" και βρίσκεται στο μεταίχμιο των βουνών της Χαντσούκας και της Κρήμενης. Η έκταση αυτή γίνεται την εντύπωση μέχρι σήμερα, πως κήκε πριν λίγες μέρες.

Σύμφωνα με την παράδοση ο ληστής που σώθηκε έγινε μοναχός και βοήθησε μαζί με τους άλλους μοναχούς στην ανοικοδόμηση του μοναστηριού.

Μετά από χρόνια η μονή δέχτηκε πάλι μία νέα λεηλασία. Τίποτε δεν έμεινε πάλι όρθιο. Τη νέα οικοδόμηση ανέλαβε τώρα ο χωρικός Χριστόφορος από το χωριό Γάζαρη της επαρχίας Τραπεζούντας, ύστερα από την εντολή που πήρε σε όνειρο από την Παναγία, όπως αφηγείται στο σύγγραμμά του ο Κουσοκάλυβιτης.

Η ανοικοδόμηση αυτή, που ήταν και η τελευταία, έγινε το 644. Η Μονή με την επανίδρυση της αοζηση το κύρος της. Η ίδρυση της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας στα 1204 συνέλεξε ακόμη περισσότερο στην κρατίαση της φήμης του Μοναστηριού. Οι Κομνηνοί ενίσχυσαν αφάνταστα τη Μονή. Ο Μανουήλ προσέφερε στην Παναγία σταυρό μεγάλης αξίας, που περιείχε Τιμίο Ξύλο. Μεγάλη ήταν και η προσφορά στο Μοναστήρι του Αλεξίου του Γ'.

Συγκεκριμένα φρόντισε για την οχύρωση της μονής και την ανέγερση νέων χτισμάτων. Πολλά χρυσόβουλα, πράξεις και διαταγές των Κομνηνών, έδιναν προστασία και μεγάλα προνόμια στη μονή.

Η Μονή και μετά την καταληψη της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας, από τους Τούρκους το 1461, συνέχισε να είναι ο πνευματικός φάρος του Ποντιακού ελληνισμού.

Στο μοναστήρι διατηρήθηκε αδιάσπαστη η παράδοση του Γένους, που έσωσε τη γλώσσα, τα ήθη και τα γράμματα.

Η Ιερατική Σχολή της μονής, που διέτετε πλούσια βιβλιοθήκη, έγινε η τροφοδότη της παιδείας και της θρησκείας στα μαύρα εκείνα χρόνια της σκλαβιάς.

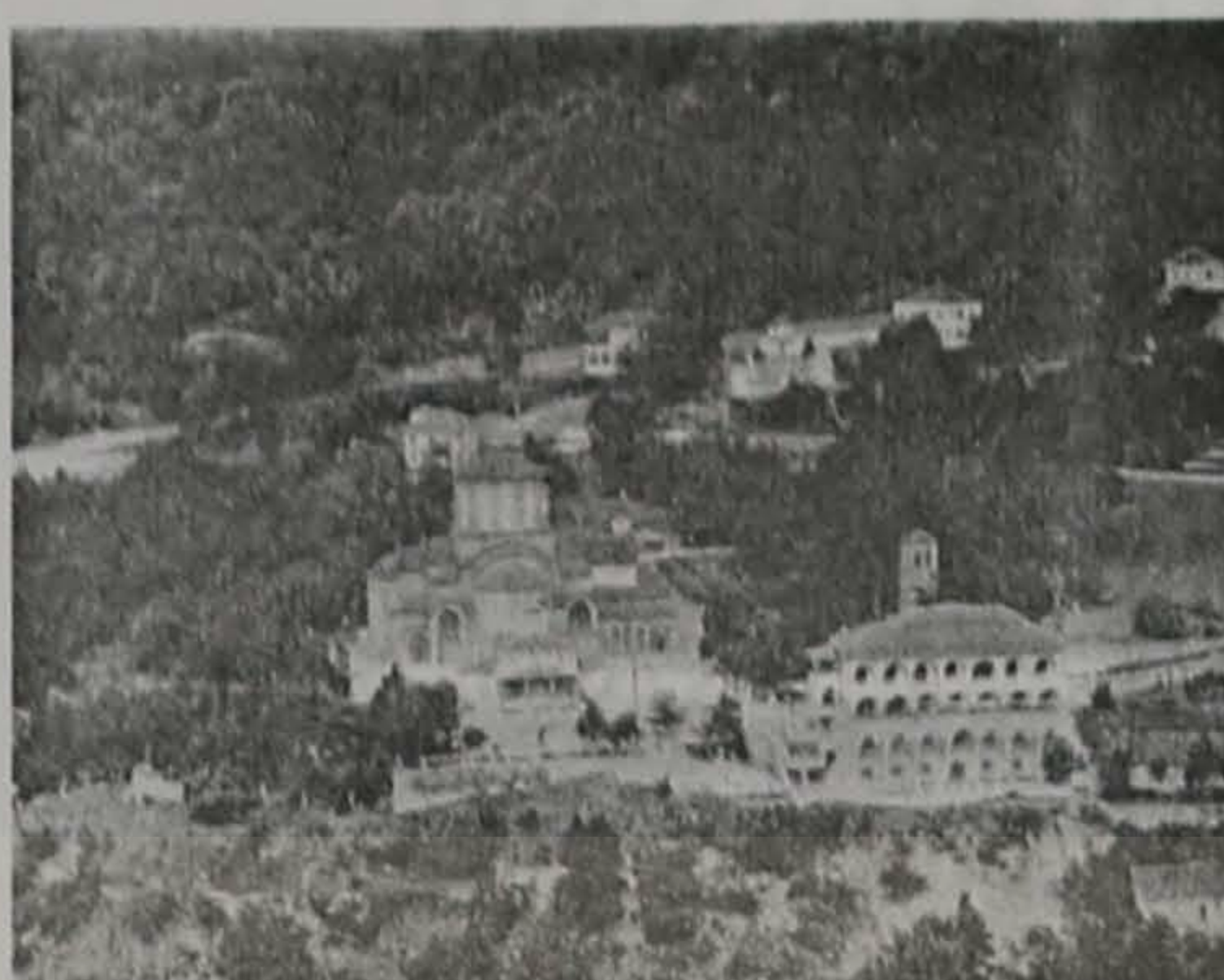
Τα προνόμια της τα σεβάσθηκαν και οι ίδιοι οι σουλτάνοι. Η παράδοση αναφέρει, πως μια μέρα ο Σουλτάνος Σελίμ ο Α' πήγε με μεγάλη συνοδεία να κληθεί στο δάσος της Παναγίας Σουμελά.

Όταν αντίκρουσε μπροστά του το Μοναστήρι αναζωπύρωθηκε η μισαλλοδοξία του και διέταξε τον αφανισμό του. Αλλά μόλις έδωσε τη διαταγή εκείνη, καταλήφθηκε από σπασμούς και μερική παράλυση.

Ένας από τους συνοδούς του τότε, του είπε, πως η ξαπνική του ασθένεια οφειλόταν στη διαταγή που έδωσε για την καταστροφή της Μονής.

Ο Σουλτάνος τότε ανακάλεσε τη διαταγή και η υπεία του αμέσως αποκαταστάθηκε. Υστερα από το γεγονός αυτό, ο Σουλτάνος εξέδωσε το χρυσόβουλο Χατί Σερίφ, με το οποίο επικύρωσε και αύξησε όλα τα προνόμια που είχε η μονή. Το φερμάνι αυτό είχε χρονολογία 1522. Ακόμη ο Σουλτάνος αφιέρωσε πέντε μεγάλες λαμπάδες στην Παναγία. Οι τρεις από αυτές τις λαμπάδες μέχρι το 1924. Λέγεται πως ο Σουλτάνος πρότεινε να επενδύσει τη σκεπή όλης της εκκλησίας με ασήμι, αλλά οι μοναχοί τον προκάλεσαν να μην πραγματοποιήσει την πρόθεσή του, από φόβο, μήπως το πολύτιμο μέταλλο γίνει στόχος των ληστών και καταστραφεί το μοναστήρι. Υστερα από τη λογική αυτή σύσταση των μοναχών η επένδυση έγινε από χαλκό και μόνο στο κέντρο του τρούλου έβαλαν μία σφαίρα από ασήμι, όπου πάνω της τοποθετήθηκε σταυρός. Το παράδειγμα του Σελίμ Α' ακολούθησαν κι άλλοι Σουλτάνοι όπως ο Σελίμ ο Β', ο Ιμπραήμ ο Α', ο Μεχμέτ (1662), ο Σουλταϊμάν ο Β' (1681), ο Μουσταφάς ο Β' (1963) και ο Μεχμέτ ο Γ' (1700).

Μεγάλη οικονομική βοήθεια πρόσφεραν και οι ηγεμόνες των παραδουναβίων χωρών στη μονή, που η φήμη της έφτανε ως εκεί. Υπήρχαν στο μοναστήρι χρυσόβουλα του Σκαρλάτου της Μολδοβλαχίας (1756), του Στεφάνου (1761), του Ιωάννη Υψηλάντη της Οργυροβλαχίας (1775) και άλλων διάσημων προσώπων, που μεγάλωσαν ακόμη περισσότερο το κύρος του.

Γενική άποψη Παναγίας Σουμελά στο Βέρμιο

Χάρη στα προνόμια της η μονή μπορούσε να σάλπιζε ακαταπαύστα ένα γεγονός, που δεσ' αφήνε να λυγίσει η αδαμιάστη ψυχή του ποντιακού ελληνισμού.

Στη γιορτή της Παναγίας, το Δεκαπενταύγουστο, το σκλαβωμένο γένος συγκεντρωνόταν απ' όλα τα σημεία του Πόντου και του Καρς, για να γιορτάσει με δοξαστικούς ύμνους, χορούς και τραγούδια τη νίκη της επιβίωσής του.

Το έτος 1924, που ήταν και ο επίλογος της τραγωδίας του ποντιακού ελληνισμού, η λαίλαπα της ερήμωσης και της καταστροφής όλο και πλησίαζε για το ιστορικό μοναστήρι.

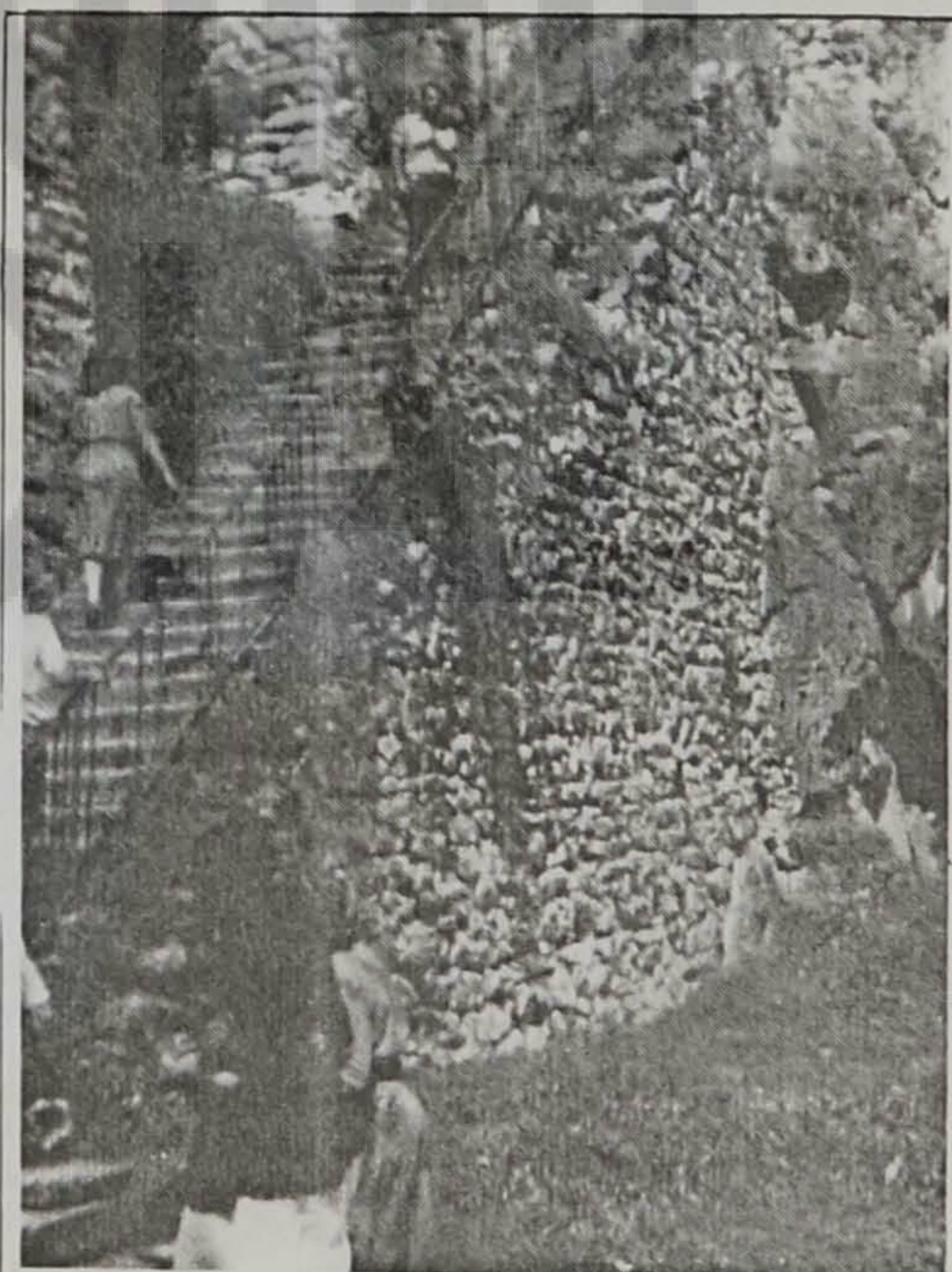
Οι μοναχοί της μονής δεν αμφιβάλλαν για την τύχη που περίμενε κι εκείνους και την

πλευρίσταν από τις αρρώστιες και την πείνα.

Με την εξαφάνιση των ανδρών, πίστευαν οι Νεοτούρκοι πως το σχέδιό τους γινόταν ευκολότερο. Τα νέα μέτρα που πήραν είχαν τρομάξει και τον Αυστριακό υποπρόξενο Αμισού Kwatowski. Στις 30 Νοεμβρίου 1916 ενημέρωσε τον υπουργό Εξωτερικών της Αυστρίας S. Baron Burian για τις πρόσφατες αποφάσεις του μπουτσαρσίφη Αμισού Ραφέτ Μπέη:

ΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Του Κώστα Φωτιάδη Καθηγητή - Συγγραφέα

Τα σκαλοπάτια της Παναγίας Σουμελά του Πόντου

Συνέχεια από το προηγούμενο

Οι τραγικές προεκτάσεις, που πήραν μέσα σε σύντομο χρόνο οι διωγμοί στον Πόντο, φόβησαν ακόμη και τους ίδιους τους προξένους των Κεντρικών Δυνάμεων, που ήταν οι σύμμαχοι των Τούρκων. Πολλοί Γερμανοί άρχισαν να διαφωνούν με την πολιτική της χώρας τους και να παίρνουν θέση για όσα συμβαίνουν σε βάρος των χριστιανών. Ομολογούσε ο Γερμανός ιερώμενος J. Lepsius πως: "Ο ανθελληνικός και αντιαρμενικός διωγμός είναι δύο φάσεις ενός και του αυτού προγράμματος, της εξοντώσεως του χριστιανικού στοιχείου στην Τουρκία".

Τα τουρκοφίλα γερμανικά και αυστριακά έγγραφα άρχισαν προσηκτικά να μην αποκρύπτουν πια εντελώς προσηκτικά να μην αποκρύπτουν πια εντελώς τα εγκλήματα των Τούρκων. Μερικοί μάλιστα πρόξενοι κατ'ηγορηματικά αποκάλυπταν όσα συμβαίνουν στην περιοχή της δικαιοδοσίας τους. Ίσως να τους βασάνιζαν κάποιες τύψεις για τους Αρμενίους.

Στις 16 Ιουλίου 1916 έγραψε ο Γερμανός πρόξενος Kuckhoff της Αμισού στο Βερολίνο: "Από αξιοπιστές πηγές ολόκληρος ο ελληνοβόσκος πληθυσμός της Σιώνης και της παραλιακής περιοχής της επαρχίας Κασιανής έχει εξοριστεί. Εξορία και εξολόθρευση είναι στα τουρκικά η ίδια έννοια, γιατί όποιος δε δολοφονήθηκε, πεθαίνει ως επί το πλείστον από τις αρρώστιες και την πείνα.

Οι μετατοπίσεις των πληθυσμών, οι λεηλασίες, οι πυρπολήσεις των χωριών, οι βιασμοί και οι δολοφονίες είχαν ως κύριο στόχο την α-

κατοικία της Παναγίας. Γι' αυτό άρχισαν να συγκεντρώνουν σε κρυπτες της μονής όλα τα τιμαλφή, με εξαίρεση τρία πολύτιμα κειμήλια. Το πρώτο ήταν η σεπτή εικόνα της Παναγίας, το δεύτερο το χειρόγραφο Ευαγγέλιο του Οσίου Χριστόφορου και το τρίτο ο Βαρόντιμος Σταυρός των Κομνηνών με το Τιμίο Ξύλο.

Στη συνέχεια οι μοναχοί, αφού έκρυψαν τους πολύτιμους αυτούς θησαυρούς στη μονή της Αγίας Βαρβάρας, πήραν το δρόμο της προσφυγίας.

Το μοναστήρι της Παναγίας Σουμελά, ύστερα από 1545 χρόνια προσφοράς στον ποντιακό ελληνισμό καταλήφθηκε και μεταβλήθηκε σε ερείπιο.

Το 1931, ύστερα από τη μεσολάβηση της ελληνικής κυβέρνησης, χορηγήθηκε άδεια, από τις τουρκικές αρχές, στον ιερομόναχο Αμβρόσιο Σουμελιώτη, να πάει στην Παναγία Σουμελά και να μεταφέρει στην Ελλάδα τα ιερά κειμήλια.

Ο Αμβρόσιος ξεκίνησε για το μεγάλο σκοπό του, μαζί με τη συνοδεία του, στις 27 Οκτωβρίου 1931. Μετά πολύ κόπο έσκαψε και βρήκε η ιεραποστολή το θαμμένο σιδερένιο κιβώτιο, όπου μέσα,

που πριν επτά χρόνια, το ξεριζωμένο γένος τοποθέτησε τα ιερά κειμήλια της Παναγίας Σουμελά.

Ο Αμβρόσιος και οι συνοδοί του έσκαψαν κι ασπάστηκαν την Εικόνα της Παναγίας, το Σταυρό των Κομνηνών και το Ευαγγέλιο του Χριστόφορου. Η ψυχή του ποντιακού ελληνισμού αναστήθηκε.

Στις 11 Νοεμβρίου η αποστολή μετακινήθηκε στην Αθήνα τον ιερό θησαυρό και τον παρέδωσε στον αιμνηστο Μητροπολίτη Χρύσανθο. Τα κειμήλια ο ιεράρχης τα τοποθέτησε στο Βυζαντινό Μουσείο των Αθηνών, όπου και παρέμειναν ως το 1951.

Υστερα από υπεράνθρωπους αγώνες κατατέθηκε το 1951 στα ιεροστάσια της Κωνσταντίας Βέροιας, με πρωτοβουλία του σωματίου "Παναγία Σουμελά". Θεσσαλονίκης ο θεμέλιος λίθος της νέας κατοικίας της Παναγίας. Ιδιαίτερη ήταν η συμβολή, για την ανέγερση του ναού, του προέδρου του σωματίου αιμνηστου Φίλιωνα Κτενίδη.

Από το Δεκαπενταύγουστο του 1952 η Παναγία Σουμελά εγκαταστάθηκε οριστικά στο νέο της Μοναστήρι για να συνεχίσει και από εκεί το δημιουργικό της έργο.

G.M.

περιόδεσε ο θάνατος κρυφές μορφές του. Από την Ρωσία, η Ελληνική πρεσβεία της Πετρούπολης πληροφορούσε το υπουργείο Εξωτερικών για την τραγική κατάσταση των κατοίκων της περιφέρειας Τραπεζούντας.

Στις 15.4.1916: "... Την 15ην Απριλίου οι κάτοικοι των 16 χωριών της περιοχής Βαζελώνος, περιφέρειας Τραπεζούντας, άπαντες Έλληνες, λαβόντες διαταγήν των τουρκικών στρατιωτικών αρχών να φύγουν τις δε εσωτερικών της Αργυρουπόλεως και φοβηθέντες μη έμμελλον καθ' οδόν να σφαγούν, καθ' όν τρόπον είδον σφαγέντας τους Αρμενίους, εγκατέλειπον τας κατοικίας των και εισήλθον εις τα δάση, ελπίζοντες να σωθούν εκ ταχείας τινός προελασεως του ρωσικού στρατού. Εκ τούτων, εις 6.000 ανερχομένων, 650 κατέφυγον εις την μονήν Βαζελώνος, εις ην προυπήρχον και άλλοι 1.500 εκ Τραπεζούντας πρόσφυγες. 1.200 εισήλθον εις εν μέγα σπηλαίον του χωρίου "Κουνάκα" και οι λοιποί διεσκορπίσθησαν εις τα ανά δάση σπηλαία και τας διαφόρους κρύπτας. Αλασαι αι οικίαι των χωριών τούτων ελεηλατήθησαν και αι περιουσίαι διηρπάγησαν υπό του τουρκικού στρατού. Οι εν τω σπηλαίω της Κουνάκας κρυβέντες, αναγκασθέντες εκ της πείνης, μετά συνθηκολόγησιν, παρεδόθησαν. Εκ τούτων 26 γυναίκες και νεάνιδες ινα αποφυγούν την ατιμωσιν έρριψαν εαυτας εις τινά ποταμόν κείμενον παρά τω χωρίον Γέφυρα και παρά τας προσπάθειαι των άλλων, προς σωτηρίαν των, επινήσαν... Μετά την προς Αργυρούπολιν προέλασιν του ρωσικού στρατού μετέβην πρώτος εις την μονήν Βαζελώνος συνοδευόμενος υπό του ιατρού Κ. Φωτιάδη. Ομολογώ ότι αδυνατώ να περιγράψω όσα είδον. Το παν ήτο καταστραφένον τόσο εν τοις χωρίοις όσον και εν τη Μονή... Εν τω προαλίω της Μονής εκείντο άταφα εν διαλύσει 5 σώματα Ελλήνων... εντός δε της Μονής εν τη αυτή καταστάσει άλλα 5.

Σ' ολόκληρο τον Πόντο